

Yazar: (E)Tuğg.Dr.Oktay Bingöl

ABD'nin Küresel Askeri İmparatorluğuna Eleştirel Bir Bakış

İkinci Dünya Savaşı sonrası dünyanın iki süper gücünden biri olarak ortaya çıkan ABD, Soğuk Savaş sonrası rakipsiz bir hegemon olmuştur. ABD'nin hegemonyası büyük oranda zengin doğal kaynaklarına, mali, ticari ve ekonomik üstünlüğüne ve teknolojik gücüne dayanmakla birlikte uluslararası sisteme yön veren bilgi üstünlüğü ile yerel ve ulusal değerleri ikame edebilen kültürel kapasitesi baskın faktörler olarak ortaya çıkıyor. Ancak bunların hepsinden daha önemlisi askeri güçtür. ABD, adeta askeri bir imparatorluk görünümündedir. Bu imparatorluğun birçok özelliği arasında küresel askeri teşkilat yapısı ayrı bir önem taşıyor.

ABD, dünyamızı altı bölgeye ayırmış ve her bölgeden sorumlu bir askeri komutanlık kurmuştur. Bunlar, "muharip komutanlıklar" (Combatant Commands) olarak adlandırılıyor. ABD Kuzey ve Güney komutanlıkları (US NORTHCOM, US SOUTHCOM) Amerika kıtasından sorumludur. Almanya'nın Stuttgart şehrinde bulunan ABD Avrupa Komutanlığı (US EUCOM), Avrupa kıtasındaki bütün ülkeler, Kafkas ülkeleri, Rusya, Türkiye ve İsrail dâhil olmak üzere 51 ülkeyi kapsayan geniş bir sorumluluk sahasına sahiptir.¹[1] ABD Avrupa Komutanı aynı zamanda NATO Harekât Komutanı (SACEUR) olarak çift şapkalıdır. ABD Merkez Kuvvetleri Komutanlığı (US CENTCOM) Florida'da konuşludur. Sorumluluk Sahası Ortadoğu ve Orta Asya'da 20 ülkeyi kapsamaktadır.²[2] Pasifik Komutanlığı (USPACOM) sorumluluk alanında Çin, Hindistan ve Japonya dâhil 36 ülke yer almaktadır.³[3] ABD muharip komutanlıklarından en yenisi olan ve 2007 yılında kurulan Afrika Komutanlığı (USAFRICOM), Afrika'da 54 ülkeden sorumludur.⁴[4]

ABD muharip bölge komutanlıklarının kuruluşu II. Dünya Savaşı yıllarına dayanıyor. Savaş yıllarında Güney Komutanlığının teşkilini müteakip, 1946'da Avrupa Komutanlığı, 1947'de Pasifik Komutanlığı, Sovyetlerin Afganistan'ı işgalini müteakip 1983'de Merkez Komutanlığı, 11 Eylül 2001 saldırılarını müteakip ABD topraklarını terörizme karşı savunmak üzere 2002'de Kuzey Komutanlığı ve nihayet 2007'de Afrika Komutanlığı kuruluyor.

ABD muharip bölge komutanları orgeneral/oramiral rütbesinde askeri personel olup, çok güçlü karargâh yapıları vardır. ABD Savunma Bakanlığı unsurları dışında diğer bakanlıklar ve kuruluşlardan bölgede görev yapan yetkililer de komutanlıkların emrinde ve koordinasyon yetkisi altında bulunuyor. Örneğin Türkiye'nin de yer aldığı bölgeden sorumlu Avrupa Komutanlığında; dışişleri, enerji ve adalet bakanlıkları ile hazine, uyuşturucu ile mücadele, gümrük ve sınır koruma,

¹ "Mission of EUCOM", *EUCOM İnternet Sayfası*, <http://www.eucom.mil/mission/the-region/overview>

² "About U.S. Central Command (CENTCOM)", *USCENTCOM İnternet Sitesi*, <http://www.centcom.mil/about-u-s-central-command-centcom/>

³ "USPACOM Facts", *USPACOM İnternet Sayfası*, <http://www.pacom.mil/about-uspacom/facts.shtml>

⁴ "ABOUT UNITED STATES AFRICA COMMAND", *USAFRICOM İnternet Sayfası*, <http://www.africom.mil/AfricomFAQs.asp>

ABD yardım birimi (USAID), mülteci işleri, CIA ve FBI gibi kuruluşların yüksek düzeyli yetkilileri görev yapıyor. Bu personel tümgeneral/tüm amiral rütbesinde askeri bir yetkiliye bağlı olarak çalışıyor.⁵[5] Muharip komutanlıkların görevleri; sorumluluk alanlarındaki ülkeler arası işbirliğinin geliştirilmesi, krizlere müdahale, istikrarın korunması, terörizme karşı mücadele, ekonomik kalkınma ve yeniden inşa⁶[6] gibi klasik askeri işlevlerin ötesinde çok geniş bir yelpazede kapsamlı faaliyetlerden oluşuyor.

Yukarıdaki tablodan açıkça işaret ettiği gerçek, ABD'nin askeri komutanlıkları ile tüm dünya ülkelerini kontrol etmesi, gelişmeleri yakından izlemesi ve ülkelerin nefes alışlarını dahi takip etmesidir. Bu komutanlıklar askeri imparatorluğun en görünür tarafını oluşturmaktadır. İşin ilginç tarafı, dünyanın bu şekilde askeri sorumluluk alanlarına bölünmüş olması bölge ülkelerini çok fazla rahatsız etmiyor. Hatta bu ülkelerin yöneticileri kendilerinden sorumlu komutanlıklarla işbirliği için çok isteklidir. Toplumlar da çok tepkili değil. Örneğin, Türkiye'nin "anti militaristleri", "genç sivilleri" ile ABD'nin sivil asker ilişkileri kuramcılarına eklenmiş köşe başı teorisyenleri paradoksal bir şekilde son derece sessizler. 1945'den beri işgal altında bulunan Almanya'da "Goethe'nin romantik çocukları" da durumdan memnun görünüyor.

ABD askeri imparatorluğu, bölge komutanlıklarıyla sınırlı değil. Dünyamızın en kritik noktalarında büyük askeri yığınaklar söz konusu. 2011 verilerine göre ABD savunma bakanlığının ABD toprakları dışında, Türkiye dâhil 39 ülkede 611 adet sabit üs ve benzeri tesisi bulunuyor. Üs ve tesis sayısı bakımından Almanya, Japonya ve Güney Kore ilk üç sırayı paylaşıyor. Bu tesislerde 260.000 civarında ABD'li görev yapıyor.⁷[7] Operasyonlar ve krizler nedeniyle denizlerde ve karadaki yığınaklar bu rakama dâhil değil. ABD'nin toplam askeri yığınağı 400.000'e yaklaşıyor.⁸[8] Almanya'da 70.000, Japonya'da ise 60.000 civarında ABD askeri halen fiili işgal kuvveti olarak duruyor. En zengin aile büyüğünün askeri işgaline ses çıkarmayan AB'nin, her yıl ilerleme raporlarına Türkiye'deki "askeri vesayeti" önemli bir sorun olarak koymasının yorumunu yazının sonuna bırakarak devam edelim.

ABD'nin İran Körfezi'nde, Pasifik'te, Hint Okyanusu'nda, Afrika kıyılarında ve Akdeniz'de toplam sayıları binlerle ifade edilen uçak gemileri, nükleer denizaltılar, firkateynler, savaş uçakları, füzeler ve insansız hava araçları gibi hazır savaş kapasitesi var. Açık olarak bilinenlerin dışında gizli üs ve tesisler de bulunuyor. Bunlar, istihbarat, örtülü operasyon, suikast, kışkırtma ve komplo tezgâhları için kullanılıyor.

Amerikan askeri imparatorluğu, uluslararası güvenlik örgütlerinin de kontrolünü ele geçirmiş durumda. ABD, NATO'nun bütçesinin yaklaşık %25'ini sağlıyor ve bunun karşılığı önemli kadroların neredeyse tamamını elinde tutuyor. Sadece NATO değil onlarca bölgesel örgüt ABD'nin kontrolünde. Böylesine önemli bir güç, askeri imparatorluğu vitamin ve mineral desteği sağlıyor.

⁵ "J9 – Interagency Partnering", USEUCOM İnternet Sayfası, <http://www.eucom.mil/organization/command-structure/J9>

⁶ "Mission", USCENTCOM İnternet Sayfası, <http://www.centcom.mil/en/about-centcom/our-mission/>

⁷ "DEPARTMENT OF DEFENSE BASE STRUCTURE REPORT FISCAL YEAR 2011 BASELINE", s.7;99. <http://www.acq.osd.mil/ie/download/bsr/bsr2011baseline.pdf>

⁸ "World Wide Military Deployments", <http://www.globalsecurity.org/military/world/deploy.htm>

ABD, askeri bir imparatorluk olarak silah üretim ve satışının dünya liderliğini elinde tutuyor. ABD, 2011 yılında dünya silah satışlarının yarısından fazlasını gerçekleştirerek birinci sırada yer aldı. ABD, 66 milyar dolarlık silah satmış, ikinci sıradaki Rusya ise 4.8 milyar dolar düzeyinde.⁹[9] Silahların önemli bir bölümünün İran'dan korkan Körfez şeyhlerine satılması şaşırtıcı değil.

Askeri imparatorluğun gücüne güç katan bir diğer olgu, ABD'nin savunma ve saldırı teknolojilerindeki baskın üstünlüğü ile birlikte düşünülmesi gereken askeri strateji, konsept, taktik ve teknik bilgi üretme kapasitesidir. ABD'de sayıda binlerle ifade edilen düşünce kuruluşu, araştırma merkezi ve eğitim kurumları askeri konularla ilgili bilgi üretiyor. ABD ordusunun askeri yayınlarının tamamına yakını açık kaynaklardan ücretsiz temin edebilirsiniz. ABD bu yayınları ikili askeri ilişkiler kapsamında tüm "dost" ülkelere hibe eder. Dünyanın dört bir köşesinden her yıl binlerce sivil ve asker personel ABD'ye gider, yeni strateji ve taktikler öğrenir. Sonra bu ülkeler, ABD yayınlarını kopyalayarak kendi milli(!) konseptlerini yazarlar, konseptlere uygun silah ve teçhizatın temini için gönüllü müşteriler arasına girerler. Müşteri ilişkisi ilerleyen yıllarda bağımlılık yaratır, askeri imparatorluğun sigortalarından biri olur.

ABD, askeri imparatorluğunun diğer ülkelerin askeri kapasitesi tarafından tehdit edilmesini istemiyor, bu nedenle farklı stratejiler uyguluyor. Küresel rakipleri ile kıyasıya bir rekabete girerek, her ne pahasına olursa olsun üstünlüğünü devam ettiriyor. Geçmişte SSCB ile günümüzde Rusya ve Çin ile askeri rekabeti bu kapsamda görülmeli. İngiltere ve İsrail gibi gerçek stratejik ortaklarının askeri kapasitesinden hiçbir rahatsızlık duymuyor. Her türlü desteği sağlıyor.

Şimdilik yörüngesinde bulunan "model ortaklarına" karşı ikili bir strateji uyguluyor. Öncelikle bu ülkelerin, kendisini tehdit olabilecek güçlü ordulara sahip olmasından rahatsız. 1990'lardan sonra Komünist tehdit ortadan kalktığına göre işlevi biten güçlü ulusal orduların varlıkları ABD'nin bölge politikalarına tehdit teşkil eder. Bu nedenle güçlü orduların küçültülmesi ve etkinliklerinin azaltılması gerekir. Stratejinin ikinci boyutu ise küçültülen ulusal orduların, küresel kriz bölgelerindeki operasyonlarda kendisiyle birlikte çalışabilecek yeteneklere kavuşturulmasıdır. "Yurttaş Orduları" bu stratejiye hizmet etmez. ABD doktrinlerine göre eğitilmiş, ABD menşeli silah ve teçhizat kullanan, "vatan hizmeti" duygusundan ziyade "para kazanmaya" odaklı askerlerden oluşan "profesyonelleşmiş ordular" işine yarar. "Model ortaklar" için yaratılan ve 1990'lardan itibaren yürürlüğe konulan genel stratejinin adı ise "Güvenlik Sektörü Reformudur". Bu strateji kalkınmayı ve demokratikleşmeyi güvenlik sektörü ile ilişkilendirerek meşruiyet sağlıyor.

"Güvenlik Sektörü Reformu"; ordu, polis, yargı, istihbarat, ulusal güvenlik stratejisi ve savunma sanayini kapsayan çok boyutlu bir strateji. Üzerinde en çok tartışılan boyutu sivil-asker ilişkilerinin düzenlenmesi olarak biliniyor. ABD bu alanı da yönlendiriyor. Samuel Huntington'dan Peter Feaver'a sivil-asker ilişkileri üzerine yazılan teorilerin tamamının "Askeri İmparatorluktan" çıkıyor olması çelişkili görünebilir. Ancak, bu teoriler kendisi için değil, "model ortaklar" için üretiliyor. ABD, model ortaklarının ekonomilerini ve "yumuşak güçlerini" bir gecede çökertebilecek simetrik ve asimetrik vasıtalarla sahip, ama "sert güçleri" olan orduların etkisizleştirilmesinin yıllar alacağını farkında. Bu nedenle güçsüz orduya sahip güçlü görünen model ortaklar için 20 yıldır çaba gösteriyor. ABD, hedeflerine ulaştıkça kendi askeri imparatorluğunun geleceğini garanti altına alıyor.

⁹ Thom Shanker, "U.S. Arms Sales Make Up Most of Global Market", *The New York Times*, 26 August 2012.

